

Egger, E.:

A KÖNYVTÁROS-UTÁNPÓTLÁS AKTUÁLIS PROBLÉMÁI

Előszó

Münchenben egy kis bizottság ... megbízott azzal, hogy készítsek egy előzetes beszámolót a könyvtáros-utánpótlás nehézségeiről. Nem valami, gazdag bizonyító anyaggal ellátott, tudományos értekezést írtam. Ilyesmirel szó sincs! Egyszerűen papírra vettem néhány szerény gondolatot és különböző véleményeket: ez vagy igazolni fogja egy, a FIAB /Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége. - Szerk./ kebelén belül megindítandó megbeszélés indokoltságát, vagy pedig, - ellenkezőleg - , minden további vitát feleslegessé tesz. Csak ezután kerülhet sor egy alapos, részletes tanulmányra, amely akkor lesz valóban hasznos, ha a lehetséges gyakorlati megoldások előadására szorítkozik. ...

A FIAB 22. ülésén, 1956-ban, Münchenben, egy kis "ad hoc" bizottság ült össze, hogy szóvá tegye a szakmai képzés kérdéseit. Néhány évvel ezelőtt a FIAB-FID⁺-UNESCO -vegyes bizottság alakult ennek a kérdésnek a tanulmányozására. Zárójelentésében Madame Suzanne Briet előadta, milyen eredménnyel jártak az érdekelt országokban végzett vizsgálódások. Nyilvánvalónak látszott, hogy a szakmai képzés ügye haladó irányzatot mutat. Mégis - a több országban folytatott intentív propaganda ellenére is - az utánpótlás közös gondja továbbra is fennáll. A Münchenben összegyűlt bizottság felvetette a kérdést: mi az oka ezeknek a nehézségeknek és mi módon lehetne urrá lenni rájuk. Megállapították, hogy a szakmai képzés és az utánpótlás problémáit nem lehet egymástól elválasztva tanulmányozni. De vajon nem ugyanannak a problémának két különböző oldaláról van-e szó?

Közelebbről megvizsgálva a dolgot, azt látjuk, hogy a tudományos

személyzet - vagyis a könyvtárosok - utánpótlása nehézségeinek az oka. Itt két csoportba oszthatjuk: az első többé-kevésbé kívül esik hatóképességünk területén, a másik tőlünk függ.

Az okok első csoportja lélektani és anyagi természetű. Nagyon megragadóan beszél erről Georg Leyh "Die Bildung des Bibliothekars" /"A könyvtárosképzés"/ c. munkájában. Utal itt arra, hogy a könyvtárosi hivatás két ellentétes világot foglal magában: az egyetemes tudomány és az aprólékos adminisztrálás világát. Ezekben könnyen elvész az, akiből hiányzik a legfőbb erény: a valóságérzék, a lehetőségek megérzése, egyszerűen a józan ész. Ezért gyakori egyes kollégáinknál az elégedetlenség érzése, amely olyasféle félszogséget okoz náluk, mintha egy holdbéli ember kerülne a földre. Ezzel pedig nem igen esalogathatjuk a fiatalokat a könyvtárosi pályára.

És mit mondjunk ennek a lélektani problémának a másik oldaláról? Az első típus után itt áll előttünk a másik fajta könyvtáros: ez is elégedetlen lévén, könyvtárosi munkáján kívül, annak rovására fejt ki tevékenységét; ez is a nyugtalanság jele. Az egyensúly hiányának egy másik megjelenési formája - valamennyi eset közül a legkényesebb és legsúlyosabb - a hivatását szerető könyvtárossá, aki az eszmék magasztára emelkedve, meg van győződve, hogy kulturális missziót tölt be ebben a világban. Sajnos, manapság, az istenné emelt anyagi jólét utáni hajszában, senki nem látja meg benne egy szent lángnak a fákhlyahordozóját, amely egy ilyen szép hivatás kiváltsága. Ő pedig visszahúzódik elefántesonttornyába s onnan legfeljebb védekezik. Eggyel több ok, hogy ez a pálya ne vonzza a fiatalokat! Ne esedálkozzunk azon, hogy ezek a belső ellentétek a külső véleményekben is tükröződnek, vagy azon, hogy a vélemények előhívják és növelik a belső ellentéteket. Leyh is céloz erre tanulmányában és példaképpen idézi Rilke és Leibnitz ellentétes kritikáit.

De a lélektani nehézségek nem az egyedüliek, amelyek akadályai annak, hogy fiatal tanárok ezt a hivatást válasszák. Vannak anyagi akadályok is. Abban mindenki egyetért, hogy a könyvtárosi pálya nem tartozik a legjobban dotált foglalkozások közé, legalább is a legtöbb országban nem. Senki sem gondol itt a szabad pályákkal való összehasonlításra, de még a tudományos és közigazgatási alkalmazottakhoz viszonyítva is ... a könyvtáros gyakran társadalmilag alacsonyabban lévőnek

érzi magát. Szigorúan anyagi szempontból nézve se csodálkozzunk, hogy ennek a hivatásnak utánpótlási nehézségei vannak a fiatal nemzedék körében, amely - csaknem mindig - föláldozza eszményképeit az azonnali nyereség, az elpuhító kényelem, az egészségtelen fényűzés oltárán. Az sem meglepő, hogy a legtöbb ember úgy tekinti ezt a mesterséget, mint az értelmiségi könyvkukacok vagy legalább is a félénkek, ügyetlenek, hareképtelenek menedékét, akik - legalább a dolgok erejénél fogva - ezen a területen karriert csinálhatnak. Márpedig ez a néhány lélektani megjegyzés elegendően bizonyítja, hogy a könyvtárnak különlegesen ki-sgyensúlyozott emberekre van szüksége.

Az elmondottakhoz hozzáfűzhetjük még azt a tényt, hogy könyvtáros-jelöltjeinktől, az egyetemi végzettségen kívül, egy hosszú s általában rosszul fizetett gyakorlati idő alatti, sokszor tulzásba vitt technikai kiképzést is megkívánunk. Igaz, mindig akadnak filológusok, történészek, akik, jobb híjján, ezt a pályát választják, mint kenyérkeresetet. De le-hetetlenség, a jelenlegi helyzetben, azt kívánni egy jogásztól, kémikus-tól, mérnöktől, hogy lemondjon jobb kereseti lehetőséget ígérő pályájá-ról a miénk javára s ezenfelül a gyakorlati kiképzés hosszadalmas útját is végigjárja.

A probléma tehát a következő: mit tehetünk annak érdekében, hogy könyvtárainknak reménye legyen az utánpótlás megoldására? És még egy kiegészítő kérdés: mennyiben kell vagy lehet változtatni a könyvtáros-képzés módszerein ennek a célnak az elérése érdekében?

Ezt az összetett kérdést meg kell oldani s csak úgy lehet megolda-ni, ha megtaláljuk a minden igényt kielégítő megoldást. S éppen ez az, amiben a nemzetközi együttműködés nemcsak lehetséges, hanem szükséges is, sőt nélkülözhetetlen.

Nézzük a kérdés anyagi oldalát. Svájcban nincs olyan szövetségi törvény, amely szabályozná a könyvtárak és könyvtárosok helyzetét. El-lenkezőleg, ahány kanton és város, annyi kantonális és városi törvény. Ez a sokféleség nem hasonló-e a nemzetközi életéhez? Egy akció mégis lehetséges volt. A Svájci Könyvtárosok Szövetsége először is összegyűj-tötte a fizetésekre vonatkozó statisztikai adatokat; azután, összeha-sonlitásul, elővette a pedagógusok fizetésére vonatkozó adatokat, amely a vita alapjául szolgált. E vita eredményeképpen sikerült fizetéseme-lést elérni. Éppen ezért nem tartjuk elképzelhetetlennek, hogy a FIAB,

a kérdés alapos tanulmányozásából kiindulva, hozzájárulhatna a könyvtárosok helyzetének megjavításához, amely kétségkívül az első lényeges lépés lenne az utánpótlás problémájának megoldásához.

Azonban, mint mondtuk, ez a probléma nemcsak anyagi, hanem lélektani természetű is; a kettő egyébként szorosabb kapcsolatban áll egymással, mint gondolnánk. A lélektani problémának viszont - amint ezt hangsúlyoztuk - szintén két oldala van: a társadalmi elismerés és a személyes megelégedettség kérdése. Igazuk volt azoknak, akik azt állították, hogy a könyvtárosok legutolsó nemzetközi kongresszusa legalább akkora súlyt helyezett mesterségünk társadalmi elismertetésére, mint a kitűzött vitatémák felvetésére. Elismerjük, hogy az UNESCO már lendített intézkedéseink helyzetén. De nem lehetne-e, nem kellene-e fokozni a propagandát, hogy egyszersmindenkorra eltűnjön a könyvtárossról alkotott nevetséges kép, ahogy azt Spitzweg festménye ábrázolja, hogy így megkönnyítsük a hitek, az anyagi eszközök engedélyezését? Senki sem próféta a maga hazájában; a nemzetközi együttműködés felolvasó körutak, vándorkiállítások, újságcikkek formájában sokat használhatna nekünk ezen a területen. Az ilyen irányú erőfeszítések kétségtelenül megkönnyítenék az utánpótlást, hiszen természetesen mindenki szívesebben választ egy általánosan megbecsült mesterséget.

A társadalmi tekintély azonban csak kevés embert tesz boldoggá foglalkozásában. Aki az ember nevet ki akarja érdemelni, annak belső megelégedettségre van szüksége, arra, hogy munkája természetében és minőségében örömet lelje, s ne csak személyes érdeklődést érezzen iránta, hanem azt is lássa, hogy munkája valóban hasznos. Márpedig - figyelmeztet Georg Leyh - a könyvtárosi munka könnyen száraz, mechanikus adminisztrációvá válik, vagy pedig magányos tudományos tevékenységgé. Persze sok mindent megpróbáltak már, hogy ezen a kettős veszélyen segítsenek, de, mondja Leyh, hiába /12-14.l./. Úgy hisszük azonban, hogy itt is meg kell találni a megoldást: bibliográfiai munkák, propaganda-/olvasószolgálati/ tevékenység formájában stb. És itt is nagyon hasznos lenne a nemzetközi véleménycsere.

Az utánpótlás megkönnyítésére nemcsak az anyagi, hivatásbeli és lélektani helyzeten kell változtatni; módosítani kell a technikai képzés programját, legalábbis bizonyos területeken. Amire mi törekszünk: fiatal, képesített tanárok toborzása, nem pedig olyanoknak az

összegyűjtse, akik máshol megbuktak. És itt nem szabad elfelejtenünk, hogy a könyvtáros pálya jobbra /60-70 %-ban/ rátermettség, természet, semmint értelmi kiképzés kérdése. Leyh is megerősíti ezt az állítást és ezért mer beszélni, a könyvtárosra gondolva, sui generis-emberről /homo bibliothecarius/. De akkor miért ne vehetnénk szemügyre az embereket a diploma megszerzése előtt? A reformnak kétféle lehetőségét tudjuk nagyon jól elképzelni: az egyetemi hallgató 1/ az egyetemi félévek közötti vakációkban tanfolyamon vegyen részt; 2/ valamilyen tudományos intézeti, szemináriumi stb. könyvtárban dolgozzék, ami az utánpótlás eszményi helye és nem egy hallgató számára damaszkuszi út, arról nem is beszélve, hogy így képet alkothatunk képességeiről, mielőtt felvennénk. Hátra van még mesterségünk "ezotérikus"-nak nevezett /csak beavatottak számára hozzáférhető/ tudománya: a könyvismeret, könyvtörténet, könyvtártörténet: ezt minden fiatal könyvtáros könnyen megtanulhatja könyvtári tevékenysége első éveiben. A gyakorlattal összekapcsolva ezek a tanfolyamok csak még gyümölcsözőbbek lennének. Hogyan szervezzünk ilyen tanfolyamokat, hogyan módosítsuk ebben az értelemben könyvtárosképzésünket: ime a vitatémák a FIAB bizottsága számára. Az ösztönzést megadtuk ebbe az irányba. A tervek ezután következnek.

A szünidei tanfolyamok programja

1. év: A katalógusok és bibliográfiák használata a tudományos munkában.
2. év: A szerzeményezés kritériumai, elismert módjai.
3. év: Katalogizálás, bibliográfiák összeállítása.
4. év: Könyvtárigazgatás.

A könyvtörténetet, könyvtártörténetet az egyetemen is lehetne tanítani és a könyvtártechnikát melléktárgyként lehetne felvenni bizonyos vizsgákon. Természetesen, e tanfolyam résztvevőit legalább is zsebpénzzel kellene jutalmazni.

Ennek a kiegészítő szakképzésnek az előmozdítására, fejleszteni kellene a nemzetközi könyvtárcsere is, de természetesen anélkül, hogy ez a jelöltet költségekkel terhelné meg. Itt szükség van az UNESCO segítségére.

Ezzel a néhány megjegyzéssel, úgy hisszük, rámutattunk arra, hogy az utánpótlás kérdése szoros kapcsolatban van a könyvtárosképzés kér-

désével, továbbá, hogy a probléma eléggé összetett és ezért szükség van egy nemzetközi bizottságban való megvitatására. Tegyük még hozzá, hogy gyakorlatilag mégsem lehetséges a kérdést nemzetközi síkon megoldani, mivel az életfeltételek a világ minden részén mások és mások; legfeljebb talán egy-egy világrészre érvényes megoldást találhatunk. Mindezek ellenére, szükséges és jogos a közös erőfeszítés ebben az irányban. Hivatásunk, amely a dokumentáció szolgálatában áll, ezáltal összekötő kapocs kell hogy legyen a technika, a tudományok és a kultúra között, és egy, a robotnak szentelt jövőben, hagyományai révén, fontos szerepe lehet abban, hogy őrizze azt a kis lángot, amely ott ég az emberek lelkében.

Megvitatandó kérdések

- 1/ A FIAB hozzá tudna-e járulni, legalább statisztikai adatgyűjtéssel, a könyvtárosok anyagi helyzetének megjavításához?
- 2/ A FIAB fokozhatná-e propaganda tevékenységét intézményeink és hivatásunk megismertetése és elismertetése érdekében?
- 3/ A FIAB tanulmány tárgyává teheti-e a könyvtárosi munka lélektani problémáját?
- 4/ Vitát indíthat-e a FIAB a könyvtárosok szünidei tanfolyamokon vagy intézeti könyvtári gyakorlatokon való kiképzéséről?
- 5/ Intenzívebbé teheti-e a FIAB a könyvtárosok nemzetközi cseréjét, esetleg az UNESCO támogatásával?

Eredeti cím:

Problèmes actuelles du recrutement des bibliothécaires.

Megjelent:

Libri, 1958. 1.sz. 76-81.lap.

OSzK.ford.sz.:

1956.
